Сшиток 50

Ціна 15ц. 10 за $1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

— Чи може знаєте сю жінку? — спитав старець.

Лївія вже давно спала. На її личку, відбив ся біль. Її душу також розривало терпінє, хоч доля була для неї остілько ласкавійша, що вернула їй доброго батька та рідну хату.

Була північ. Лукія не спала, а все думала про сестру.

— Що буде пізнійше? Чи Едита завсїгди буде окружати ся такою тайною?

Нараз жахнула ся. Почула дзвінок. Хто-б се був? В так пізну пору!... А може се Едита?

Схопила ся скоро й вийшла зі спальнї.

В другій кімнатї втворила вікно й виглянула на вулицю. Перед входовими дверми побачила якогось мущину, а думаючи, що се старий Стеттен, кликнула:

— Сейчас втворю.

Сходами зійшла в долину і втворила двері. Та сейчас відступила. Перед нею стояв не батько Лївії але — барон Редерн.

— Се ви, пане — так пізно — серед ночі? — ледво виговорила.

Не відповів. В блїдих чертах його лиця відбив ся дивний вираз...

Лукія почула скоре ковтанє свойого серця.

Він живо увійшов до середини й майже без віддиху, тремтячим голосом, сказав:

— Нарештї — панно Герварт — нарештї... прошу о хвилю розмови... приношу вам вістку про .. про сестру... Едиту.

Лукія здрігнула ся. Мовчки тільки кивнула головою. Повела його в кімнату.

Тремтячою рукою засвітила лямпу, а подаючи прибувшому крісло, спитала:

— Чи може яке нещастє стрінуло Едиту? Пане баронe не мучте мене, кажіть що стало ся.

— Вспокійте ся панї, — просив Редерн, поважно поглядаючи на Лукію. — Так, вашу сестру стрінуло нещастє, а я приходжу, щоб вас завести до неї. Сейчас неможливо її сюди забрати, тому то вважаю своїм обовязком звідомити вас скорійше, поки ще сестру буде можна сюди привезти.

Лукія сильно зблїдла, тремтїла всїм тїлом. Хотїла

спитати, що стало ся, але не могла. Після довшої хвилї доперва промовила беззвучним голосом:

— О, мій Боже, що — що стало ся з Едитою?

— Прошу, вспокійте ся. Бог поможе, все буде гаразд. Хоч сестра ваша тяжко ранена, однак лїкар має надію вдержати її при житю.

Лукія заплакала і впала на крісло, закриваючи лице руками.

— Моє прочутє... шепотїла в розпуцї.

А по хвилї схопила ся з місця та, на позір спокійно, просила:

— Пане, бароне, говоріть — розкажіть все, що знаєте. Бачу... щадите мене, не маєте відваги бути отвертим.

Барон Редерн з жалем поглянув на неї й так почав:

— Так, панно Лукіє — не знаю як вам се представити, бо тут ходить також о те, що зайшло ще поперед тої нещасної пригоди. Сьогодня доперва вдало ся менї розвязати тайну, яка Едиту окружала, а се таке дивне!... Ви певно пригадуєте собі, що вже при першій стрічі із вашою сестрою, впала менї в око дивна схожість вигляду її із другою знаною менї особою. Тепер знаю, що я не помиляв ся, хоч ще не можу піймити, що було причиною того, що панна Едита мусїла грати роль — циркової артистки.

Лукія аж крикнула й відступила взад, незрозумівши слів Редерна.

— Що? Що ви сказали? Циркова артистка — моя сестра?

— Так, панно Лукіє! Чи хиба ви не чули про Вайтленда, якого виступи в цирку тїшать ся загальним признанєм? Нїхто — того я певний — не знав, хто то скриваєть ся під маскою того артиста, нїхто й не подумав, що Вайтленд — се женщина... Вже тодї — коли я вперве пізнав вашу сестру — счудувала мене незвичайна схожість її із Вайтлендом, й від того часу я все старав ся розпізнати тайну, яка вашу сестру окружала. І давнїйше моє підозрінє нинїшня ніч потвердила, нинї я певний, що Вайтленд та Едита Герварт се одна й та сама людина.

Лукія прямо забула ся, слухаючи Редерна. Але нараз пригадала собі той вечір, коли то стрінула Едиту, як вона виходила бічними дверми із цирку.

Зрозуміла. Так, не ради розривки була Едита тодї

в цирку... Страшне! Вона, не зважала ні на свою жіночу гідність, ні недавну смерть батька... Едита — як цирковий їздець на кони!...

—Мій Боже — шепотіла в розпуці — чи се можливе? Правда, я нераз не могла зрозуміти поведеня Едити, не могла собі пояснити її неприсутности вечерами, не знала звідки вона приносить гроші.

Редерн підійшов до неї.

— Вірте мені, пані — говорив тремтячим голосом — се відкрите і на мене зробило велике вражінє. Панно Лукіє — прошу, прийміть в своїй недолї поміч щирого друга.

— Щиро дякую й радо приймаю вашу поміч. Сама не знаю, що почати.

— Пані — сказав Редерн — не думайте зле про свою сестру — памятайте, що Едита ніколи не понижилаб себе. Хоч все її поведенє дуже загадочне й праця не дуже похвальна, а то й понижаюча для неї, однак не осуджуймо її, доки не маємо ніякої певности. А тепер, панно Лукіє, мусимо передовсім думати про се, як її ратувати.

— Так, пане бароне — відповіла Лукія поважно й рішучо. — Ходім — я не годна вспокоїти ся — хочу її бачити — мушу...

— Я знав, що ви так скажете — перебив Редерн. — — Так, ходім до Едити. Вона лежить в цирковій ґардеробі, лікар є при ній. Обіцяв заждати аж до нашого повороту Однак ви мусите мені приобіцяти ,що наразї ні про що не будете випитувати Едиту. Оставте се на пізнійше, коли вже промине всяка небезпека.

Лукія кивнула головою. Відтак перейшла в спальню Лївії, що вже пробудилась й трівожно вслухувалась в незнакомий голос, що із другої кімнати до її ух доходив. Лукія розповіла їй короткими словами про все, що зайшло.

— Бідна, Лукійко! — шепнула зворушена сим Лївія. — Ти все ще не маєш супокою — вічно журба й журба тебе пригнітає, бідна дитино!

— О, я все перенесу, коби лиш Едита прийшла до здоровля — відповіла Лукія, тільки з трудом спиняючи слези.

Незабаром після того Лукія й барон Редерн прибули

до цирку. Перейшли у ґардеробу. Перед входом Лукія здержала ся. Серце її напрасно ковтало. А тепер прийшло їй на думку, що Редерн навіть не сказав їй про те, що стрінуло Едиту. Чому так зробив?

Але, коли увійшла й побачила Едиту, лежачу на килимові — бліду, мовчаливу — не могла прямо здержати ся, щоб не крикнути. Підбігла до неї й вклякнула побіч.

— Едито, Едито моя дорогенька, бідна моя Едито! — крізь плач промавляла.

Тепер вже ні про що не думала, а лиш про сестру. А коли в хвилю пізнійше дізнала ся від лікаря, що зайшло — її розпука прямо не мала границь. Із трудом тільки вдало ся Редернови, при помочі лікаря заспокоїти її.

Редерн й лікар цілу ніч пересиділи в сусідній кімнаті. В ґардеробі панувала цілковита тишина, лиш час від часу перебивали її болісні зітхненя Лукії.

Над ранком увійшов лікар, оглянув хору.

— Думаю, що вже буде можна перенести хору із відси — сказав опісля притишеним голосом.

І на прохання Лукії раненько перевезли Едиту до мешканя, де жили обі сестри.

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

Тої самої днини вернув Стеттен із Бурґдорфу. А що Лівія не хотіла в так тяжких обставинах оставляти своєї подруги, то подорож відложили ще на кілька днів пізнійше.

Для Лукії було се великою полекшою та вспокоєнєм.

Остаточно — після трох страшних днів — Едиті вернула свідомість й вона трівожно розглянулась кругом. А коли Лукія похилилась над нею із лагідною, сердечною усмішкою й поцілувала її в чоло — Едита вспокоєна примкнула очі.

Барон Редерн по кілька разів денно приходив розпитувати про стан здоровля хорої і взагалі не в одному помагав Лукії.

Доперва, коли лікар освідчив рішучо, що нема страху о її житє, Стеттен рішив ся виїхати враз зі своєю дочкою.

Пращанє подруг було вельми сердечне. Лукія із вікна супроводила подругу, аж доки повозка не пропала із очий.

В чверть години після від'їзду післанець приніс телеґраму із Бурґдорфу для пана Стеттена. А коли Лукія сказала, що пан Стеттен саме тільки що виїхав, післанець заявив:

— Коли так, то телеґраму мушу забрати з собою — і відійшов.

Лукія стала неспокійною. Прочувала, що в Бурґдорфі зайшло щось несподіваного. І не помилила ся....

Не прочуваючи нічого злого, Стеттен із Лівією їхав до Бурґдорфу, радіючи, що чейже тепер заблисне для нього, а передовсім для коханої його дочки щастє, тихе, спокійне щастє.

Сиділи самі в проділї. Лівія була зворушена батьківською любовю — сперла свою голову на його грудь й примкнула очі. Щастє, якого дізнавала, спокоєм її обняло.

Прибули до кінцевої зелїзничої стації, де чекала на них повозка, що мала їх завезти до Бурґдорфу.

Та тільки, що Стеттен приступив до візника, а вже із його застрашеного лиця вичитав, що незвичайного щось стало ся.

— Добре, що пан повернули — сказав — нетерпеливо ждемо ласкавого пана.

— Що стало ся? — спитав Стеттен неспокійно.

— А чи ласкавий пан не одержали нашої телеґрами?

— Якої телеґрами — не розумію.

— Ох, мій Боже. Так пан нї про що не знають? — спитав візник. — Не жахайте ся, прошу! Стало ся велике нещастє — сьої ночі — був вогонь — згорів майже цілий дім й всї прочі будинки.

— Милостивий Боже!

Стеттен жахнувсь а Лївія вхопилась його руки й горячі слези блиснули в її очах.

Нова, страшна несподїванка. Так вона нїколи не зазнає супокою! Ось так ще недавно всміхала ся до неї спокійна будучність при боцї її батенька, а тут знова нове нещастє всї рожеві мрії нараз знищило.

— Батеньку, мій бідний батеньку — заспокійте ся! — — благала Лївія, побачивши блїде лице свойого так тяжко горем досвідченого батька.

В розпуці кликнув Стеттен:

— Лївіє, чим так тяжко провинились ми, що нас доля так переслідує? Я радів, що верну тобі давне щастє й супокій — а тепер на-раз все пропало...

— Батеньку — із слезами в очах благала Лївія. — Вспокійте ся. Тяжкий се допуст на нас, але ще не найгірший Адже-ж не много бракувало, а були-б ми раз-на-все розділені!... Не попадайте в зневіру — Бог справедливий — нас не оставить.

Стеттен не вірив вже в будучність, перед себе дивив ся бездумно. По часї доперва зрівноважив ся, звернувсь до своєї дочки й обоє всїли в повозку. Підчас їзди візник розповідав про вогонь — але що було його причиною, не міг сказати, як і нїхто другий. Вогонь скоро розширив ся та прибрав великі розміри, поки ще поміч наспіла.

— Остали ще — говорив — тільки знаряди рільничі та ще дещо, однак вся хатня обстанова й зібрані з поля плоди пропали в полумінях.

Стеттена сї вісти ще більш прибили.

А він вже так радів. Так старанно приготовляв ся на приняте Лївії — самий вишукував, що найкрасші цвіти, якими й прикрасив її кімнату. Бажав своїй дитині трохи щастя придбати — а завистна недоля все знищила.

Лївія відчула біль батька. Похилилась до нього й шепотом сказала:

— Вспокійтесь, батечку, не попадайте в розпуку. Згадайте на Бога, що нам вже стільки ласк зіслав. Він нас не оставить, а й надальше буде опікуватись нами.

Задля Лївії Стеттен старав ся запанувати над своїм горем, хоч знав, що його теперішнє положенє прямо розпучливе, бо ще й готівки немав нїякої, щоб покрити сю велику втрату.

Ось вже й прибули на місце пожару. Страшний образ знищеня представив ся перед їхнїми очима. Остали тільки купи грузовиня, з якого ще дим піднимав ся — позатим пустка. Селяни, що позбігали ся на місце вогню, ломили руки й бідкали ся — бо й їхнє добро вже нераз так пішло із димом.

Страшний був се вид для Стеттена. Він, хоч самий горем прибитий, мусїв ще других потїшати.

Над згарищами перебули з годину, після чого пере-

йшли до малої хатини на боці, яку вогонь пощадив, та де приготовлено для них дві кімнаті.

Йдучи туди почули відгомін кінських копит і незабавки пізнали наспіваючого їздця, яким був ніхто другий а тільки Горст Вінтер. Він під'їхав до них.

Побачивши Горста, Лівія поблідла й сперла ся об двері, щоб не впасти. Він же поздоровив Стеттена, відтак приступив до Лівії й сердечно стиснув її руку. А вона й не глянула на нього, а тільки шепотом кілька маловажних слів сказала.

Увійшли в кімнату.

— Не тратьте надії — вговорював Горст Стеттена, з любовю споглядаючи на свою кохану Лівію, що сіла на боці й лице закрила руками — все можна вдруге пристарати. Не забувайте, що недавно ще грозило вам далеко більше нещастє, коли ви тремтіли о житє своєї дитини.

— Се правда — згодивсь Стеттен — але й тепер також зле. Не знаю, що почати. Бо, хиба знаєте, що мій брат забрав всю готівку. Чим же тепер відновляти хазяйство? Не маю на се ніяких, зовсім ніяких средств.

Лівія аж зойкнула з розпуки.

— Не журіть ся тим — поважно промовив Горст. — Я дуже радо позичу вам потрібних гроший. Та про се другим разом поговоримо! — добавив, споглядаючи на Лівію, що, тремтячи всім тілом, наближила ся тепер до батька.

— Ви? — спитав Стеттен счудуваний. — Ви, хочете позичити мені гроший, не маючи певности коли та чи взагалі коли зможу вам звернути? Ні, пане Вінтер, такої жертви я не можу приняти.

— Називаєте се жертвою? — спитав Горст. — Ні, я таки дуже радо, із щирого серця, хотівби вам помогти. А ви — тут його голос задрожав — може-б раднійше приймили се від — чужого...

Спинивсь. Його погляд впав на Лівію, що бліда, тремтячи всім тілом, підійшла до нього.

— Ні, пане Вінтер, мій батько не може приймити вашої жертви! В теперішних условинах булоб злочином з'обовязуватись так супроти вас. Прийміть від мене сердечну подяку за добру волю, з якої однак не можемо скористати.

Горст прямо занімів.

— Лівіє — кликнув пристрасно. — Що се значить? Чи ти хиба не є моєю нареченою та чи не є се моїм обовязком помогти твойому батькови? Ваше горе є рівночасно і моїм горем! Лівіє — ти-ж моя, Лівіє!

— Ні! — майже остро відповіла. — Ви-ж хиба знаєте, що наші заручини розвязані, що я ніколи не можу бути вашою й не прийму ніякої жертви від вас. Шаную й поважаю вас, але....

— Так се справді скінчило ся, Лівіє? Невже-ж ти не змінила своєї думки дотепер? Не пізнала ще моєї горячої, вірної любови? Лівіє — я не питаю про осуд світа, коли ми кохаємо ся й можемо бути щасливими!...

— Ні! — рішучо відповіла Лівія. Не хочу щоб люди пальцем на вас вказували й шептали: Глядіть, його жінку підозрівають в убійстві! Ні, Горсте — ні! Не хочу того щастя!

— Лівіє — чи се послідне твоє слово?

Стояв перед нею блідий, тяжко дихаючи.

І старий Стеттен підійшов до Лівії й майже молив її:

— Дитино моя, отям ся! Твоя дума за далеко тебе завела! Твоє сумлінє чисте, так не питай про осуд світа та не бій ся його наруг!

— Батечку, не мучте мене! — просила Лівія. — Адже-ж знаєте, що не можу инакше поступити! Так, пане Горст, се послідне слово а коли хочете мені прислужитись, то не натискайте на мене.

На лици Горста відбила ся очевидна зміна. Тепер і його се діткнуло і його гідність се зачепило. Холодно сказав:

— Добре! Зроблю, як бажаєте, пані. Значить, я помилив ся Вас вважав я шляхотною людиною — на жаль однак я переконав ся, що душа ваша студена, нечутка. Жалую, що мою готовість в допомозі, ви взяли як нахабство із моєї сторони — запевняю вас тепер, що ніколи більше не буду вам докучати.

Пращаю вас, пане Стеттен!

І, не глянувши навіть на Лівію, Вінтер забрав ся.

РОЗДІЛ CXLIV.

ГРІЗНІ ТІНИ.

Вікна кімнати, де лежав князь Нелідов, були закриті. Старий князь лежав блідий, безпорушно. Побіч нього сидів старий довірливий слуга, бо Олекса, хоч не відступав від ліжка хорого, тепер саме вийшов кудись.

Нараз хорий втворив очі й слабим голосом промовив:

— Так рад би я вже вмерти!... А тут щось гризе ще мене коло серця — все здаєть ся мені, що за свойого житя якесь діло маю ще сповнити!...

— Адже-ж ласкавий князь вже красше почували ся послідними днями! — втрутив вірний глуга.

— Так — тілом я чув ся красше — але душа моя хора, Даниїле, й вона, здаєть ся, ніколи вже не виздоровіє.

Данило мовчав. Знав причину терпіня свойого пана.

Хтось постукав злегка в двері. Молодший послугач повідомив Данила, що прийшов молодий лісничий, та доконче намагаєть ся особисто віддати лист князеви.

Данило переказав се хорому, а послугачеви приказав привести лісничого.

На порозі княжої кімнати Данило взяв лист від післанця й передав князеви. Тільки що хорий глянув на адресу, як і скрикнув, здивовано й радісно:

— Від неї! О, Боже — від Єлени!

Його руки почали тремтіти — не міг читати аж поки троха не зрівноважив ся.

Очима перебіг по писаню, та аж скричав. Біла, смертельна краска покрила його лице. Глядів майже несвідомо на лист.

Даниїл жахнув ся, побачивши яке вражінє зробив лист на князя. Живо підійшов до нього й подав шклянку вина.

Князь живо випив й глубоко зітхнув.

— Добре мені тепер! — шепнув, закриваючи очі руками. — О, мій Боже — хто подумав би. Тяжко повірити. Єлена не є моєю дочкою? Обманила мене, займила місце своєї сестри Ільони?... Ах, тепер пригадую собі, як дуже я счудував ся, коли вона віддала мені лист своєї матері, а в її чертах я не знайшов ні найменшої схожости із чертами лиця Тереси. Вже тоді щось відпихало мене від неї. Та я переміг свою недовірливість, полюбив Єлену й добре мені із нею було.

Замовк на хвилю. В дріжучій руці тримав лист.

А однак — її відкрите що до Ерика!... Наколи воно правдиве? Він обманець, зрадник, злодій — обікрав правдивого властителя із його паперів!... А коли се дійсно правда, що в так злочинний спосіб хотів позбути ся Ерика? Мій Боже! Я не в силі сього зрозуміти!

І повалився на ліжко...

Здрігнув ся.

— А коли се таки правда? Коли я скривдив дійсного Ерика? Мій Боже — яка се страшна думка! А моє дитя? Десь по світу блукає — опущене, самітне, не прочуваючи того, що старий батько так тужить за ним. І хто знає, чи ще побачу її!

Залив ся горячими слезами.

Ще раз почав читати лист від Єлени.

— Ні! се не є брехня! Се дійсна правда. Із тих слів пробиваєть ся щирий жаль. Вона жалує, що мене обманила й хотіла би зло направити! Бідна Єлено! Богацтво тебе манило — ти рвала ся до блудного щастя та в тій погоні за сяєвом золота ти втратила найбільше добро — своє сумлїнє!

Замовк. Живо сховав лист, коли почув голос повертаючого Олекси.

Олекса, увійшовши, не зараз помітив схвильоване князя а тому так лиш з нехотя спитав про здоровлє.

Даниїл відступив ся а тоді Олекса почав розказувати князеви про всякі справи.

Нараз хорий допитливим оком глянув на нього а по хвилї звільна сказав:

— Єлена писала до мене!

Наче грім із ясного неба впав на Олексу. Його жах не мав прямо границь і зраджував нечисте сумлінє.

— Єлена писала? — шепнув. — Єлена?

— Хиба пізнаєш її письмо — сказав старець, добуваючи лист із під подушки. — Чи се вона писала?

Олекса придивляв ся листови. Його віддих був приспішений, а очі палали із великого гніву.

— Так — се її писанє! — видусив із себе. — Але — хто приніс сього листа?

Князь розповів як лист дістав ся йому в руки.

— Прочитай! — сказав поважно. — Зміст сього листа зворушив мене надмірно. Я ще не можу того піймити — се за много на мої сили!

Олекса читав а князь очий із нього не зводив.

Він збілів. Не був в силї зрівноважити нї свого жаху, нї своєї скажености.

Князь слїдив за кождим його рухом. Перед його оком не пройшла незамітно нї ненависть, що на лицї Олекси відбила ся, нї з гніву затиснений кулак.

Нараз Олекса кинув в бік листом та зареготав ся з погордою:

— От, комедія! Тепер я зрозумів її цїль!... Остаточно сього листа вона не писала при здоровому умі — се бачити можна зі змісту!

— А що думаєш про самий зміст? — поважно спитав князь.

Олександер хрипливо зареготав ся.

— Що думаю про зміст? Цїль тої хитрунї ясна, мов сонце. Одинокою правдою в сьому листї є се, що Єлена вас обманила. Не вона, але її сестра, Ільона, є вашою дочкою. Єлена же — належить признати — по майстерськи відограла її роль. Я також, від якогось вже часу мав підозрінє що до неї, однак не хотів вас, стрию, в журу вганяти, тимбільше, що я не мав на се дійсних доказів. Ха, ха, ха! Вона знала про мої сумнїви, а тепер хоче пімстити ся й кидає на мене підозрінє!

Лице князя, що нї на хвилю не спускав очий із Олекси, зраджувало дивний несупокій.

— А як поясниш менї зникненє того нещасного, що то доказував немов би мав бути сином мойого брата?

Єлена пише, що ти старав ся його погубити, та він лиш чудом задержав ся при житю. Поясни менї се Ерику!

Олекса відсунув ся, щоб князь не побачив яке вражінє на нього се вчинило. Він нїяк не міг зрозуміти, як то Ерик остав при житю. Так, значить, його змаганя не повели ся: Ерик жиє, а Єлена втїкла!...

— Ось тут і вся брехня тої дївчини. Адже-ж лїкар отверто заявив менї, що той нещасний слабий на умі.

А поведенє Єлени пояснюю собі ось так: Певно вже покинув її любчик і вона знова вернула сюди, а коли вже нестало із чого жити, тодї вона придумала новий спосіб, щоб із нас видусити гроші. Але я із того смію ся. Її погрози не застрашуть мене!

Князь нїчого на се не відповів. Пояснене, яке дав йому Олекса, нї троха не вспокоїло його. Старець терпів страшенно, тимбільше, що й не було доказів на се, що зміст листа був правдивий.

Олекса же старав ся, як лиш міг, доказати безпідставність всякого підозріня. Князь те слухав, але мовчав.

Коли на дворі посутенїло, старий замкнув очі, немов би хотів спати.

Олекса користаючи із сього, вийшов.

Але князь не спав. Вчинив се тільки позірно, щоб міг самий остати із своїми думками.

Олекса перейшов тепер до призначеної собі кімнати. Був так схвильований, що й думок не міг зібрати.

— Га, Єлена заплатить менї за се!... Але передовсїм мушу віднайти Єлену та вчинити її нешкідливою надальше!

Нараз здрігнув ся. Пригадав собі смертельно блїде лице молодого чоловіка й витягнув вперед себе руки, немов би хотів боронити ся перед тим привидом.

— Коли се правда? Коли він дійсно чудом при житю вдержав ся? Коли він жиє й мене ще перед суд пізве? — Тодї я пропащий!... Нї, поки се станеть ся, мушу його віднайти!...

Майже несвідомий, що робить, з поспіхом вийшов із хати. До Мербаха піде — там на ньому згонить свою злість!...

Від часу до часу здрігав ся — а його лице виявляло

страх. Здавалось йому, що вслід за ним поступають два грізні тіни: Єлени й Ерика.

Гнав живо, підбираючи бадьорости.

— Тепер, коли я вже близько мети — не видруть мені моїх здобутків! Невдовзі князь пімре, а тоді нехай... Ха, ха, ха!... Гніздо знайдуть порожне!...

РОЗДІЛ CXLV.

БОЖЕВІЛЬНИЙ НАМІР.

Коли замкнули ся двері за доктором Бравером, в першу хвилю він майже задубів на місці. Зразу не піймив того, що стало ся. Відтак почав товчи в двері й кричати. Але все надармо. Цілою відповідю на се був грімкий, злобний регіт із сусідньої кімнати.

Старав ся зрівноважити своє хвильоване й розглянутись в положеню. Наскорі розважаючи все, прийшов до рішеня, що Мербах підслухав розмову й станув Єлені в дорозі.

Усвідомлене того було йому незмірно болюче. Так тепер Єлена остала й без одної дружньої душі, лишилась на жир тим плюгавцям.

...Минали години за годинами.

Вже пізно вечером нагло втворено двері. Увійшов Мербах із глумливою усмішкою на устах. На столі поставив таріль з їдою й визиваючим тоном гукнув:

— Смачного, пане лікаре!

Сього було вже за много. Бравер підійшов до нього й грізно промовив:

— Що се значить? Як поважились ви позбавляти мене свободи? Пустіть мене, пане, а ні то діждетесь поліції, а тоді гірко се відпокутуєте!

Мербах зареготав ся.

— Йдіть, пане — покличте поліцію! Але я цікавий, як се зробите?

Бравер не міг здержати ся.

— Чого мене вязните? — питаю вас. — Знаю, що ви се зробили в порозуміню із тим поганцем, що князем Нелідовим себе зве. Але горе вам! Горе — коли правда побідить!

— Ха, ха, ха! Пождемо до того часу. Пощо голову завчасу тим ломити? Ще раз вам бажаю „смачного" й доброї ночі!

Мербах живо відійшов й замкнув за собою двері.

Бравер же тремтів всім тілом. — Як той гольтіпака глузував над ним!...

Та його лють була безсильна. Мусів ждати нагоди колиб втікнути.

Минали так страшні дні. Здавалось прямо немислимим, щоб добути ся із тої вязниці. Мербах самий щоденно приносив йому їду, насміхавсь із нього й докоряв так, що Бравер лиш із великими з'усилями міг над собою панувати, щоб не кинути ся на того плюгавця.

Надармо і в день і в ніч шукав способу, як би то видобути ся на світ. Вікно із його кімнати виходило на подвірє, де лиш із рідка яка жива людина показувала ся.

І минав так день за днем в безнадійній розпуці, яку ще збільшував страх про непевну долю Єлени.

Аж одної днини впав на дивну думку, на божевільний майже намір ратунку.

Ось спустила ся на землю нічка. Ясне проміне місяця впало до його кімнати. Він ходив безперестанно й від часу до часу поглядав через вікно.

— Сьогодня була-б догідна пора — шепнув. — Може вдасть ся мені втікнути. Мушу переждати до пізної ночі, а тоді возьму ся до діла.

І ждав до півночі. Тоді підійшов до вікна, втворив й вихилив ся.

— Вдасть ся — шепнув. — Правда, се вельми небезпечне, але годі. Тут вже довше не видержу. Так дальше — до роботи! З Богом! Коли вдасть ся — я вільний.

Вихилив ся через вікно. В слідуючу хвилю досягнув ринви і тою почав осторожно й зручно піднимати ся вгору.

Була се праця тяжча, як здавало ся.

Минуло кілька хвилин. Аж ось дістав ся і на кришу. Глубоко зітхнув. Стояв на верху й без трівоги глядів в долину.

Глянув на криші сусідних будинків. На його лици відбила ся радість.

— Тепер треба попробувати — шепнув й почав посувати ся вздовж криші.

Година була пізна, але на вулиці рух був ще досить живий й незабаром прохожі спостерегли його. Думали, що се який люнатик.

— Глядіть — перешептували ся — ось у сні ходить по криші хати. Тихо, тихо — не кличте його, щоб не розбудили, бо лиш похитнеть ся — а пропаде бідняга.

Звільна все більше людий збирало ся на вулиці. Прямо дух в собі запираючи приглядали ся нічному мандрівникови.

Незвичайно зручно наслідуючи рухи люнатика, доктор Бравер, передістав ся на кришу сусідньої камениці. Глубоко зітхнув. На долї же народ пильно слідив кождий його рух й чимало ріжних думок було, якби то нещасливого перед небезпекою охоронити.

Се були страшні хвилї для зібраного народу.

Бравер передістав ся вже на кришу третьої камениці — коли се, колибаючись, надійшов Арно Мербах. Побачивши гурток людий, скоро підійшов близше. На даху доглянув звільна посуваючого ся чоловіка. Самий зацікавив ся тим й почав приглядати ся мнимому люнатикови, не прочуваючи зовсім хто він такий.

— Спокійно! — напоминав цікавих — ради Бога — не розбудіть його!

І слухали його напімнень, та тільки в напруженю великому вижидали кінця того страшного видовища.

Тепер Бравер передістав ся на кришу четвертої камениці. Вже прямо не дивив ся на землю, бо бояв ся завороту голови, а крім того не був певний чи серед людий не знайдеть ся хто, що пізнав би його. Нераз жах великий обіймав його, та сейчас думка про свободу додавала йому бодрости й потрібного супокою.

На середині криші заглянув віконце й сейчас звернув ся в ту сторону, а в кілька хвилин пізнійше — поки ще

приглядаючі ся тому люди могли зміркувати, що він задумав — пропав із очий той мнимий люнатик.

На долї народ аж свобіднїйше зітхнув.

— Він, певно, вернув тепер до свойого мешканя, — завважив один — має щастє, що все так щасливо скінчило ся.

А Мербах також був тої самої думки й дальше поколибав ся домів. Тут зараз кинув ся на ліжко й заснув твердим сном.

Бравер дійсно мав щастє. Віконцем зійшов на під. Тут доперва зітхнув свобідно й обтер злите потом чоло.

— Вільний — зрадів — ха, ха, ха! Хотїв би я тепер побачити Мербаха, коли рано увійде в мою кімнату й там не знайде мене.

Спочав через хвилю, а потім посував ся на потемки, аж попав на двері, що вели в долину. Були втворені.

— Чудово! — кликнув.

Зійшов. Опинив ся на найвисшому поверху — під ним ще чотири.

Зійшов у низ без ніяких пригод. Але головні двері були заперті. Як тут вийти на вулицю? Ся справа представлялась досить тяжкою.

Нараз прийшла йому чудесна думка. Черкнув сірником й між списом мешканців, тої каменицї знайшов також мешканє сторожа. Постукав у його двері.

По часї сторож підійшов до дверий та із середини спитав:

— Хто стукає?

— Се я — доктор Енґельгарт! — відповів із зовнї притишений голос. — Прошу ключа від головних дверий. Свій я оставив на горі й не хочу вже вертати! Скоро, прошу, спішу на зелїзницю! Не можу чекати! Тут маєте 50 центів — але спішіть!

— Так — вже — сейчас, пане докторе — живо говорив сторож.

Втворив двері й отвором подав ключ Бравер вхопив бажаного ключа, а рівночасно всунув напивне в руку сторожа.

Підійшов тепер скоро до переднїх дверий та втворив їх, поки ще сторож міг за ним поспіти.

Був на волї. Як мож найскорше поспішав тепер до свойого мешканя .Ключ від входових дверий мав все при собі. Так без перешкод станув перед дверми своєї кімнати.

— Але що се значить?... — Коли хотів втворити двері, переконав ся, що були замкнені із середини. — Що се?

Почав стукати. Незабаром почув як хтось підійшов, втворив двері й перед собою побачив в спальному убраню молодого чоловіка.

— Що се значить? Серед ночі будити мене? Хто ви? Чого хочете від мене — за чим шукаєте?

Бравер не розумів того.

— Але-ж, пане — промовив нерадо — хиба же маю право до власного мешканя. Тут я живу, тут і є ще мої річі — як же ви тут взяли ся?!...

— Ви хиба з глузду ізсунули ся, мій пане. Вчера рано я сюди перевіз ся й хазяйці згори належну плату подав.

На той час втворили ся бічні двері й на порозї станула стара вже жінка, Браверова хазяйка. Побачивши його в голос крикнула:

— Пане лїкарю — мій Боже — звідки ви тут взяли ся? Так скоро ви хиба не могли із Лондону вернути?!

— Із Лондону — я? Але-ж, панї Герман, що се малоб означати? Хто вам сказав, що я виїхав до Лондону. Адже-ж мої річі хиба ще у вас залишились?!

Хазяйка счудувана глядїла на нього.

— Пане лїкарю, нїчого не розумію. Я вже зовсїм стратила голову. Все те для мене вельми загадочне! Прошу, зайдїть тимчасом до моєї кімнати.

Тут розповіла йому, що прийшов якийсь післанець із листом від нього, а в листї він самий звідомляв, що їде до Лондону, й казав туди свої річи переслати.

Доктор схопив ся.

— Й річі забрали? Але-ж, кохана панї, я сього не зробив!

Хазяйка збілїла, відтак виймила лист із шафи, що їй тодї передано й показала лїкареви.

Через хвилю Бравер не міг зміркувати всього. Нараз зімняв лист в руцї й кинув на землю.

— Розумію все! — скреготав зубами. — Се зробив Мербах в спілці із тим драбом, щоб так закрити мою наглу неприсутність. От, падлюки!

— Так, пане лікарю! — говорила хазяйка. — І я була чимало счудувана так наглим вашим виїздом. Особливо, коли опісля прийшла якась пані й допитувалась про вас..

— Хто допитувавсь? — живо спитав Бравер.

— Якась молода пані! Прийшла із лісничівки й дуже видно зажурилась, коли дізнала ся про так наглий ваш виїзд.

— Як звала ся та пані? — допитував.

— Не виявила свойого імени. Дуже то спішила ся!

Бравер задумав ся. Могла се бути хиба Ева — подумав — будучи неспокійною чому вони не прибули, прийшла сюди розвідати.

— Пані Герман — нагло сказав — що-ж будемо тепер робити? Стрінуло мене нещастє. В підступний спосіб підлі люди позбавили мене волї й доперва сьої ночі вдало ся менї від них втікнути.

Хазяйка із жалем просила:

— Пане, лікарю, ви хиба вже тут останете. Наскорі приготовлю вам ліжко, а завтра звідомите про все поліцію й так відберете свою власність.

Бравер пристав на се. Положив ся спати. Та жура, що стало ся з Єленою, не дала йому заснути.

Із першими проблисками дня він вибравсь в дорогу на лісничівку. Побачивши його, лїснича майже задубіла.

— Пане лікарю! — кликнула. — Мій Боже — чи хиба се можливе?

Бравер привитав ся й спитав про Еву та молодого князя.

— Нема їх вже від кількох днів! — з жалем заявила лїснича. — Свойого нареченого Ева примістила у свояків в Райзендорфі, сама же вернула до матері! Ах, пане лікарю — як то нас здивував ваш наглий виїзд. Ерик і Ева, а також і панна Єлена прямо не могли собі того пояснити!

— Єлена? — майже без запину кликнув доктор. — Так Єлена також тут була?

Короткими словами лїснича розповіла йому що зайшло дотепер.

— О, слава Богу! — кликнув — Єлена на волї!

Після того й самий розповів, що його стрінуло й почав розпитувати про Єлену та місце її побуту. Та про се нічого не міг дізнати ся.

Бравер був в розпуці. Де-ж тепер відшукає Єлену?...

Недовго вже задержав ся на лісничівці. Схвильований вернув до міста.

В голові все йшло в переверти, не міг ще здобути ся на рішучу постанову. По часї прийшов до рішеня:

Передовсім мусить відшукати Єлену. Так — але яким способом, та де її глядіти?

РОЗДІЛ CXLVI.

НЕНАЧЕ У СНІ.

Північ. Ільона й ока не замкнула а все вижидала молодої циганки, що мала її вивести на волю.

Нераз страх її обіймав. Не могла піймити: чого то циганка так дуже піклуєть ся її долею?

Та всяку трівогу й недовіре відганяла від себе, маючи надію, що чейже лиш так зможе здобути волю.

Й вижидаючи своєї опікунки, думками перенесла ся за Ґорґом, тим своїм вірним другом. Де він тепер — шо стало ся із ним? Під його опікою вона почувала ся зовсім безпечною, він дбав про неї, як рідний батько...

Схопила ся з місця. Із віддалї почула легкий хід та шелест. Серед темряви доглянула циганку, що хильцем до неї підходила.

— Спокійно — ні слова! — шепнула. — Мусимо вважати, бо Зоппо підглядає за нами. Тихо, тихесенько! Похили ся! Бачиш, он там, темна тінь? Се Зоппо! Мусимо дуже вважати!

На хвилю запала мовчанка. Та лиш та темна тінь вступила ся, Льоля потягнула Ільону за собою в корчі.

— Так! — говорила, скоса поглядаючи ненависним оком на свою вродливу товаришку. — Тут нас вже не до-

бачить! Мусимо осторожно дальше лїсом посувати ся. Доперва в лїсї будемо безпечними!

Ільона нї словечка не могла промовити, так була схвильована. Йшла бездумно за циганкою, що раз то дальше.

Ось дійшли до лїса. Свобіднїйше відітхнули, та почали наслухувати чи в обозї не добачили їхньої втечі й не кинулись шукати за ними.

Ненарочно Ільона підняла голову й добачила блискучі Льолинї очі. І знова обняла її смертельна трівога а якийсь внутрішний голос остерігав її перед тою циганкою.

— Ходи скорше! — кликнула Льоля й взяла її за руку.

За її дотиком Ільона мимохіть здрігнула ся, а однак поспішила за нею.

— Скажи менї, чому ти так дуже зацїкавилась моєю недолею — адже-ж я тобі чужа й тої прислуги не буду в силї тобі відплатити?

Вона не добачила злобної насмішки Льолї.

— Скажу тобі: — шепотом відповіла циганка — жаль менї тебе! Ти дуже вродлива, а сї бандити нї троха не муть журити ся, коли хто над тобою буде знущати ся. А чи не схотїлаб ти менї подарувати того гарного перстеня, що ось маєш на лївій рущї? Сподобав ся менї — але я бідна циганська дївчина — звідки менї до таких дорогоцїнностий, нема за що купити.

Гадюка! Вміла зручно приспати недовірє й трівогу Ільони.

— О! — кликнула Ільона. — Дістанеш сей перстень.

І всяке підозрінє з сим зникло. Адже-ж вона знала, що циганки так дуже лакомі на всякого рода блискучі предмети. Так се певно задля того — задля перстеня помогла їй циганка!...

А Льоля ликувала. Її наміром було завести Ільону до далекої господи в лїсї, а там незамітно всипати зненавидженій отруї в напій. Її суперниця згине — вона-ж тимчасом опинить ся вже далеко — й нїхто не потягне її до відвічальности. А тодї в неї ще тільки одно бажанє: стрінути Роберта Блюма й сказати йому, що Ільона згинула з її руки. Се буде її пімстою за погорду — за се, що її відіпхнув від себе.

Такі снувала думки, а тимчасом йшла побіч Ільони, сердечно із нею розмавляючи.

Ніщо злого не прочуваючи, Ільона розповідала їй про свойого вірного друга, із яким її розлучили після нападу на поїзд. Ненарочно вимовила імя Ґорґо. Льоля здрігнула ся.

— Знаєш Ґорґа? — спитала Ільона здивована.

Циганка отягала ся із відповідю.

— Так, так — остаточно сказала — я вже чула колись се імя. Був серед нашого племени, він та ще другий, звав ся...

— Роберт Блюм, чи про нього говориш? — спитала Ільона тремтячим голосом.

— А так ! Справді! Блюм звав ся! Ага, тепер вже пригадую собі їх. Блюм був вельми відважним хлопцем!

— Знаєш його? — спитала врадувана Ільона і сльози заблистіли в її очах. — Знаєш — він був моїм нареченим. Вже давно булиб ми пібрали ся, колиб не зависна доля! О, бідна я, бідна! Він вже давно не жиє!...

Спинила ся. Видалось їй, що чула немов сикотїнє гадюки. Рівночасно циганка пустили її руку та в задумі поступала побіч неї.

— Скажи мені — після хвилї промовила Льоля дуже зміненим голосом — коли ти бачила його в послїднє.

О, як радо розказувала Ільона про своє горе! Вона розповіла циганці про страшні свої пригоди, в яких стратила свойого коханого.

Льоля ликувала. Так, значить, Ільона думає, що Блюм не жиє. Одним словом вона моглаб її потїшити — адже-ж вона сама була із Робертом далеко пізнїйше після того в Палестинї.

Ільона навіть не прочувала, яку то бурю зависти й ненависти її оповіданє викликало в серцю пристрасної циганки. Щира любов Ільони до мнимо помершого коханка, ще більше роз'ярували Льолину лють й ненависть.

Пройшли вже здоровий шмат дороги. Ніч минала й Льоля мала надію, що із першими проміцями дня стануть в лїсній господї.

Ільона, говорячи про Блюма, забула навіть про змученє, а Льоля мовчки слухала її, зловіщих своїх очий не зводячи з лиця товаришки.

Раділа понад міру. Мріяла лиш про пімсту. Ось, сї уста, що Роберт так пристрасно цілував, незабаром на віки вже замовкнуть. Доля сама дала їй нагоду до пімсти.

Занята такими думками, Льоля не звертала уваги на дорогу й невдовзї побачила зі страхом, що заблудила. Спинила ся й почала розглядатись.

— Ми зійшли з дороги забогато на всхід! — нерадо сказала. — Мусимо пробирати ся лїсом наскісь, щоб знова добити ся на нашу стежку.

Почало свитати. Коли Ільона глянула на циганку, прямо жахнула ся. Льоля була блїда й вся тремтїла.

— Чи ти може хора? — спитала, мимохіть відступаючи, якось невиясненою трівогою ведена до того.

Льоля відвернула лице.

— Нї, се зовсїм нїчого! Треба нам поспішати! — пригадувала.

Казила ся, що через неувагу збила ся з дороги а тимсамим спізнила здїйснене свойого чортівського наміру.

Тимчасом вже настала днина та в лїсї пробудило ся все до нового житя.

Тепер вже й Ільона почула знесилене, а до того ще докучала їй спрага.

Нараз спинила ся Льоля. В її очах відбив ся несупокій. Що тобі? — спитала Ільона.

— Тихо! Чую голоси. Щось гейби люди були в лїсї. Мусимо вважати та скорше перейти в тамту сторону.

Ільона здивовано глянула на неї. Чому-б то виминати людий?! Вона-ж радо получилаб ся із тамтими, бо чотось бояла ся своєї товаришки.

Льоля так живо поспішала вперед, що Ільона лиш із трудом могла за нею настигати.

Дістали ся на поляну. З противної сторони починала ся знова широка лїсова дорога.

Льоля скрикнула й живо заховала ся в корчах. Там, на дорозї, саме що показала ся громадка циганів. Ільона з напруженем почала вдивляти ся в наближаючих ся людий.

Льолину увагу прикували до себе особливо двоє людий, що йшли попереду всїх. Пізнала — був се Ґорґо й стара Урака.

Нараз Льоля вхопила Ільону за руку.

— Ходи! — крикнула в найбільшому страху. — Вони не повинні нас бачити.

Але й Ільона відразу пізнала свойого друга, а легко се було, бо чоло мав перевязане.

— Ґорґо! — кликнула.

Льоля закляла й силою старала ся потягнути Ільону.

Але Ґорґо почув крик й пізнав голос. Хоч не бачив Ільони, то однак кинув ся бігти в той бік, звідки почув голос.

Наспів саме в час.

Льоля, побачивши, що все пропало, витягнула ніж, щоб пробити ним ненависну суперницю, що в ту пору лицем була звернена в сторону, де побачила вірного свойого друга.

Ще одна хвилина — а булоб по всьому.

Та в одну мить сильні стиски вхопили руку Льолї.

— Падлюко! І знова наважилась ти на житє тої безборонної дївчини?!...

Льоля звила ся на місци... Був се Ґорґо... Ніж випав їй із руки. Лице її смертельно збіліло. Ільона же стояла на місцї, без руху, прямо онїміла. Тепер доперва зрозуміла свою нехіть до тої дївчини — вона прочула що Льоля хотїла її житя позбавити.

Ґорґо вхопив Льолю за руку та з гнївом страшним крикнув:

— Заплатиш менї за се, ти гадюко! Тепер маю тебе в руках, ти підле сотворінє...

Та Льоля, зміркувавши своє грізне положенє, зручно звинула ся, мов гадюка, виповзла із його обіймів та в одну мить пропала в гущавинї.

Ґорґо пігнав за нею — але надармо її шукав. Вернув до Ільони, а вона його стрінула з повними слїз очима.

— Ґорґо — ти житє моє вратував! Колиб не ти — ох, як маю дякувати тобі?

Ґорґо лиш стиснув тремтячу її руку — не був в силї й слова промовити.

Підійшла до них стара Урака а він короткими словами розповів про те, що зайшло.

Лице старої страшно змінило ся — її очі блиснули зловіщим вогнем — грізно підняла руки в гору:

— Горе їй, трикрать горе! Стільки злочину на її сумлїню! Хай же блукає в нуждї й нїгде не зазнає супочинку. Невдовзї стріне її належна кара — страшний буде її конець!

Дивно й страшно звучали ті слова. Ільона трівожно взад подалась, а стара Урака вернула до циганів, що на вільному місцї розбили вже свої шатра.

Ґорґо сїв побіч Ільони.

— Яким же способом ти зійшла ся із тою циганкою? — спитав. — Невже-ж ти не знала хто вона?

Ільона розповіла йому вже, що зайшло після нападу, а відтак:

— Роберт розказував менї про неї та що вона ненавидить мене. Остерігав мене перед нею. Мій Боже! Як же я могла догадуватись, що вона хоче мене із рук других увільнити, щоб опісля власною рукою вбити мене! Я-ж їй сказала, що Роберт вже не жиє, так чого-ж мене ще переслїдує?

Гірко заплакала.

— Я-ж їй нїчого злого не вчинила. Я думала, що вона менї добра бажає, особливо, того я була певною, коли вона зажадала від мене перстеня за ту прислугу... Але, скажи менї Ґорґо, що було з тобою.

Циган поправив перевязку на чолї й розповів про свою долю. Підчас нападу вдаривсь об камінь так нещасливо, що стратив тямку. А що лежав у затїнку, то рабівники не добачили його. А може й бачили та думали, що він не жиє й зовсїм ним не журили ся.

Коли після кількох годин отямив ся, побачив кругом себе зелїзничних робітників, що ним займали ся. Вони то обвязали йому рану на чолї. Коли же троха відпочав, вибрав ся в дальшу дорогу, щоб її відшукати. Несподївано зійшов ся в лїсї із людьми свойого племени, а вони його радісно між себе приняли.

Ільона добачила, що Ґорґови докучає великий біль й спитала його про се. Ґорґо, стиснув чоло рукою й відповів:

— В бігу за Льолею, я вдарив ся сильно об пень й тому рана мене болить. Позатим сьої вже ночі мучила мене пропасниця.

За порадою Ільони Ґорґо здіймив перевязку. Показало ся, що в наслідок вдареня втворена рана почала кровавити.

Підійшли до обозу. Ґорґо ослабав щораз більше, так, що Ільона мусіла його піддержувати. В обозі, стара Урака почала прикладати до рани ріжне зіле, а воно зменшило біль. За те хорого напала тепер сильна пропасниця. Урака, при допомозі Ільони, спорядила в одному із возів вигідне ліжко й там положивсь Ґорґо.

Ільона ні на хвилю не відступала Ґорґа, а її присутність вспокоювала хорого. Особливо, коли горячка мучила хорого, вона прикладала свою руку йому до чола й так Ґорґо звільна вспокоював ся.

Стара Урака виручувала Ільону, де лиш могла. Нераз, коли обі разом сиділи побіч ліжка хорого, стара циганка нарочно зводила розмову на Роберта, якого завсігди любила й шанувала.

Так поволи минали дні. Ґорґо звільна здобував сили а після трох тижнів перший раз ізсунув ся з воза, спертий на рамени Ільони.

Був чудовий вечір. Звізди ясно блистіли на небі й легесенький вітрець тільки що зачепляв верхівя дерев у лісі.

Сиділи подальше від обоза. Із ними Урака. Вона була бліда й все гляділа на звізди.

— Незабаром і я там буду — шепотом промовляла в задумі. — А як вже тужу за вічним супокоєм! Але ні, передше мушу ще раз побачити Роберта й розказати йому, якого він походженя. І побачу його! Знаю — він жиє! Верне із чужих країв — так записано в книзі призначеня! — Він верне — а тоді зможу вмерти!

Ільона схопила ся.

— Що кажете? Роберт — Роберт жиє? Верне?

І нараз дивний вогонь в очах старої погас а вона сама, мов без тямки вдивляла ся в питаючу, шепчучи незрозумілі якісь слова.

Ільона заридала. Впала на коліна й підняла руки до неба, немов до молитви.

— О, колиб вона говорила правду! О, Боже, щастє се так велике, що й мріяти годі про нього. Ні се був тільки сон — і сном остане!

Її погляд впав на Ураку. Лежала тепер без руху, оперта об пень. Спала.

Ґорґо наближив ся до Ільони.

— Ільоно — промовив тремтячим голосом. — Пусті твої надії. — Він не верне! Адже-ж знаємо — додав шепотом — як згинув. — Глянь, Ільоно — Урака так крізь сон говорила!

РОЗДІЛ CXLVII.

ЗА БЛУДНИМ СЛІДОМ.

Двох робітників йшло зелізною дорогою й розмавляли.

— Тяжко! — говорив один із них. — Треба буде цілу ніч працювати — інспектор домагаєть ся. Та я вдоволений із сього, зароблю декілька центів більше, але ти, Мільку? В тебе жінка хора — чи зможеш відійти?

Другий сумно заперечив головою.

— Не знаю, як се буде. Тяжко мені оставляти її бідну, вона тільки й розради має, коли я при ній. А й мені треба заробити, бач, та хороба вже так много коштує! Треба буде...

Недокінчив а рукою вказав в сторону стрімкого облому по другому боці.

— Бачиш — там на скалї висить шматок сукна. Здаєть ся, немов частина одіня якогось нещасного, що впав.

Наближились до того місця й глянули в долину.

— Справді, здаєть ся мені, що сей кусок зірваний із одіжи! Може тут хтось впав?...

Хвилю постояли безпорадно, опісля Мілько сказав:

— Ришарде, ходім в село за людьми. Нашим обовязком є розглянути справу, може вдасть ся ще житє людині привернути.

Ришард був тої самої думки. Невдовзї дістали ся до поблизького села. В першій зараз господї розповіли про

те, що бачили. Сейчас знайшли ся охотники, що радо згодили ся піти на поміч.

Взявши, що потрібне, пішли над пропасть. Один із них заявив, що спустить ся шнуром в долину.

Так і стало ся. В напруженю вижидали на горі — на долї же незаколочена тишина... Нараз із долини почули голос:

— Хтось впав! Спустіть линви й дошку!

Значить, їхній здогад був правдивий.

Сейчас спустили в долину дошку, на двох линвах.

Знова залягла кругом гробова тишина. Прийшла хвиля дражливого вижиданя... Нараз із долини почули голос:

— Тягніть! Але осторожно — вважайте!

Звільна почали тягнути, а за який час побачили дошку а на ній людське тіло. І нараз із уст зібраних прорвав ся трівожний крик:

— Милосерний Боже! Се жінка.

Похилили ся над нею. Чи жива ще?

Із долини дав ся чути знова голос. Спустили линви в долину і його витягнули. Він обтер потом залите чоло й змучений впав на землю.

— Тяжка се робота — шепнув. — Подумайте як то я настрашив ся, коли на долї побачив ту нещасну. Ви знаєте, я не є боягузом — але так якось зморозило мене. Взяв я її зі скали, де повисла на спідниці, але вона й не ворухнула ся.

А хоч був змучений, встав і наближив ся до нещасної.

— Здається, що наш труд без'успішний — сказав. — Цікава річ, звідки вона тут взяла ся. А може се яке душегубство. Вона так гарно вбрана, молода, вродлива. — Бідне сотворінє — коби так могла промовити.

Після короткої наради рішили найблизшим поїздом, що за пів години мав переїздити, перевезти нещасну до шпиталя у місті.

Так і стало ся. В шпитали заопікувались нещасливою. Лікарі не тратили надії, вжили всяких способів, щоб привернути її житє, а по якомусь часї їхні змаганя увінчали ся успіхом. Головний лікар заявив, що наступило потрясенє мозку й цілковите вилїченє є дуже сумнївне.

Народ дуже то зацікавив ся тою дивною та загадочною пригодою.

Хора ні словечка не промовила, не знайшли коло неї також ніяких паперів, що вказувалиб на те, що вона за одна.

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —.

Минали тижні. Незнакома все ще була в шпитали, а лікарі стратили надію щоб вона цілковито прийшла до здоровля. Падаючи в пропасть, вона хоч здержала ся на скалї то, однак, наслїдки остали дуже сумні, бо навіть як вже хора настільки стала здорова, що могла ходити, то ум її остав приспаний, та на всї питаня відповідала тільки кивненем голови.

Годинами цїлими сидїла при вікнї, задивившись у даль. З її лиця можна було пізнати, що мучить ся, стараючись пригадати собі, що було із нею — але все надармо. Людий бояла ся й найрадше пересиджувала самісінька у своїй кімнатї.

Лїкарі остаточно рішили примістити її в краєвому шпитали для божевільних. Коли говорили про се в її присутности, нещасна схопила ся з місця й, тремтячи всім тїлом, благала:

— Нї, нї! Я не піду туди, я не божевільна. Лиш не можу пригадати собі того, що зайшло. Не давайте мене туди, бо там доперва здурію.

Прийшлось ще дальше ждати.

Одної днини, коли доглядачка, читаючи сидїла при вікнї, до кімнати увійшла її товаришка й почали розмовляти. При другому вікнї сидїла хора, задивившись у даль.

— Чи ти вже читала часопись? — прибувша спитала доглядачку. — Страшні вісти. Слухай: Якийсь падлюка женить ся із вродливою, молодою дївчиною, забезпечує її житє на величезну суму гроший — опісля їде із нею в гори — і стручує нещасну — не прочуваючу нїчого злого — в пропасть.

Страшний крик розніс ся по кімнатї. Хора підняла ся й блїда почала вдивляти ся в часопись.

— Мій Боже! Що вам панї — спитала доглядачка. — Покличу лїкаря.

— Нї — нї, не треба лїкаря — подайте менї часопись. Хочу прочитати. Струтив її в пропасть — в пропасть — кричала.

Замовкла на хвилю. А відтак знова:

— Погубив її — струтив у пропасть... щоб...

Хитнула ся і впала на землю.

Доглядачки стояли безрадні. Чи-ж би се були ознаки божевілля.

Крик нещасної спровадив двох лікарів, що заняті були в сусідній салї.

Доглядачка розповіла, що зайшло. Старший лікар підійшов до обезтямленої й попробував битє живчика.

— Безсилле скоро мине — сказав до молодшого товариша, а звертаючись в сторону доглядачки добавив:

— Прошу перенести хору на ліжко й дайте їй зимні обклади.

В пів години після того хора втворила очі.

Були зовсім ясні — погляд свідомий. Хотїла говорити, але була дуже змучена й лікар приказав їй спокійно лежати.

Після години прийшла до сил.

— Передовсім мусите вважати на себе — напоминав лікар поважно.

Послухала. Замкнула очі.

Лікар підійшов до неї й знов попробував битє живчика. Поглянула на нього спокійним, ясним поглядом і сказала:

— Відчуваю, що зайшла якась зміна. Можу знова думати й пригадати собі, що зайшло.

Руками закрила бліде лице.

— Нічого не говоріть тепер — напоминав лікар. — Мусите вспокоїти ся пані.

Послухала.

Другої днини встала як зовсім инша людина. Ходила зовсім свобідно. Перед людьми не втікала, а, противно, шукала їх товариства. Всім цікавила ся.

Лікарі уважно слїдили її — був се для них незвичайний прояв хороби.

Після вісьмох днів хора попросила директора, щоб випустив її із шпиталю. Заявила рішучо, що мусить йти із відси, бо вже більше не може тут знайти супокою, а лікар, хоч не дуже то радо, пристав на се. В два днї пізнїйше вийшла із шпиталю.

На ніяке питанє не хотіла дати відповіди. Обавляючись, щоб стан хорої не погіршив ся, лікар не напирав й незнакома вийшла зі шпиталю ні одним словечком не зрадивши того, що стало ся.

Але мала готовий плян діланя. Пішла на дворець. Купила там карту аж до Відня й виїхала найблизшим поїздом.

Була сама в переділї.

— Він гірко відпокутує се — крізь затиснені зуби говорила. — Тепер він зовсім в моїх руках. Думає, що я не жию й не має вже чого бояти ся. Але я не спічну, поки не знищу його. Не боїть ся моєї пімсти — тим красше все поведеть ся.

Була страшенно схвильована. Очі загорілись зловіщим вогнем.

У Відни зайшла до одного банку. Там якийсь час мала розмову із управителем та дістала від нього більшу суму гроший, як також коверту, з ріжними паперами, які перед кількома місяцями оставила йому на переховок.

Пішла до готелю. Після відпочинку — застановила ся, як здійснити се, що придумала в шпитали.

Той чоловік, котрого вона так кохала та з яким пішла в світ — зрадив її.

— Горе тобі, Лесю — грізно шепотіла — тепер твоя кара близька і се тепер, коли її якнайменше сподіваєш ся.

Вже слідуючої днини ся незнакома, в якій пізнаємо Асту, виїхала до міста, де перебував Олекса. Поперед же змінила свій вигляд не до пізнаня. Ніхто-б тепер і не догадав ся, що то за стара, поважна пані в тій тяжкій шовковій спідниці.

Прибувши на місце, винаймила на передмістю малу хатину, де сподівалась бути безпечною перед відкритєм.

Передовсім залежало їй на тому, щоб позбавити Олексу тих то паперів, що він — як добре про се знала — закрав у Єлени. Се папері, що викривали походженє Ільони, а які колись Єлена забрала із материнської коробки. Сї папері хотіла тепер посісти.

Мусіла якимсь чином дістати доступ до Олексової робітнї й там пошукати за ними. В тій цїли рішила одної днини вивабити Олексу із міста.